

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ**

«Українське національне відродження 1920-х рр.»

для аспірантів
спеціальність 032 «Історія та археологія»

Затверджено
редакційно-видавничою
радою університету,
протокол № 1 від «28» січня 2022 р.

Харків
НТУ «ХП»
2022

Методичні вказівки до семінарських занять з дисципліни «Українське національне відродження 1920-х рр.» для аспірантів спеціальності 032 «Історія та археологія» / Уклад. О.В. Гайдамачук, В.В. Кабачек, М.М. Міщенко. – Харків: НТУ «ХП», 2022. – 47 с.

Укладачі: О.В. Гайдамачук
В.В. Кабачек
М.М. Міщенко

Рецензент: Я.В. Мотенко

Кафедра українознавства, культурології та історії науки

ВСТУП

Важливе місце в історії будь-якого народу посідає історія його культури, а чимало істориків (зокрема прихильники цивілізаційних підходів) саме духовну культуру вважають визначальним чинником розвитку людства. Зрозуміло, це стосується й українського народу, історія якого тривалий час носила бездержавний характер. Проте і для сучасних митців певним, поки що недосяжним, взірцем залишаються часи «українського ренесансу» 20-х рр. ХХ ст., коли українська культура переживала, вочевидь найвищий в історії злет практично у всіх галузях.

Духовна культура – досить самодостатня сфера людського життя, проте її розвиток багато в чому залежить не тільки від власних тенденцій, а й від політичних, соціальних, економічних передумов. З цієї точки зору цікаво було б подивитися в цілому на 1920-ті рр., що є одним з найсуперечливіших періодів вітчизняної історії. Відповідно, в межах курсу «Українське національне відродження 1920-х рр. значна увага приділена не лише власне історико-культурній складовій, а й загальному історичному тлу, на якому розгортався «український ренесанс»: які саме, наприклад, історико-політичні та історико-економічні обставини його супроводжували, стимулювали, і як зміна цих обставин невдовзі обумовила трагічну долю багатьох представників українського національно-культурного відродження.

Водночас пам'ятаємо: «культура» в широкому розумінні включає в себе не лише духовну, а й матеріальну, всю сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством, історично набутий набір правил усередині соціуму. І з цієї точки зору, дослідження періоду 1920-х рр. вітчизняної історії є надзвичайно цікавим та відкриває, зокрема, можливості для міждисциплінарного та компаративного аналізу, володіння навичками яких є невід'ємною складовою сучасного науковця.

Відтак, метою вивчення дисципліни «Українське національне відродження 1920-х рр.» є формування в аспірантів поглиблених професійних компетенцій та теоретичних знань при вивченні одного з найбільш драматичних та суперечливих періодів вітчизняної історії, що супроводжувався найстрімкішим злетом української культури у ХХ ст.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- 1) розширення та поглиблення знань про передумови та конкретно-історичні обставини українського національно-культурного відродження 20-х рр. ХХ ст.;
- 2) вивчення соціально-економічного, політичного та національно-культурного життя України у вказаний період, з'ясування особливостей становища українських земель у складі різних держав;
- 3) розширення та закріплення знань із загальносвітових тенденцій соціально-економічного, політичного та національно-культурного розвитку, визначення місця і ролі в цьому процесі українського історичного досвіду 20-х рр. ХХ ст.;
- 4) орієнтація в літературних та мистецьких напрямках України в цей період;
- 5) удосконалення навичок самостійного дослідження, систематизації матеріалу, роботи з архівними та літературними джерелами, критичного мислення та публічної презентації своєї роботи.

Предметом навчальної дисципліни є наукова характеристика суспільно-політичних, соціально-економічних і національно-культурних процесів в Україні у 1920-х рр., у світовому та європейському контекстах.

Дисципліна спрямована на формування:

- 1) знань:
  - про провідні історичні та культурологічні підходи у висвітленні періоду 1920-х рр. української історії;
  - про основні джерела вказаного періоду;

- про політику «українізації», її причини, сутність та наслідки;
- про соціально-економічний розвиток УСРР на засадах НЕПу і загальну проблему неліберальної модернізації;
- про російську більшовицьку окупаційну владу в Україні протягом 1920-х рр. XX ст.;
- про Голодомор 1921-1923 рр.;
- про повстанський рух та Холодноярську республіку;
- про наслідки політики «українізації» в українських етнічних землях Кубані, Північної Слобожанщини, Західної Донщини;
- про українську еміграцію цього періоду;
- про особливості становища західноукраїнських земель;
- про культурологічні праці початку XX ст. та пошук українськими діячами свого місця в європейській культурі;
- про основні художні течії та угруповання в Україні в 20-х рр.;
- про зміст літературної дискусії 1925-1928 рр.;
- про літературне та мистецьке середовища Харкова та будинок «Слово»;
- про театр, кіно та музику в Україні в 20-х рр.;
- про образотворче мистецтво початку XX ст.;
- про масштаби та наслідки репресій Українського національного відродження.

2) умінь:

- визначати місце та роль періоду 1920-х рр. в українській історії та історії української культури;
- формулювати основні проблеми, що виникають у процесі вивчення різноманітних політичних, економічних та етнокультурних аспектів історичного розвитку України у 1920-ті рр.;
- проводити міждисциплінарний аналіз феномену українського національно-культурного відродження;

- розрізняти суб'єктивну мотивацію учасників історичного процесу та об'єктивні результати їх діяльності;
- систематизувати, аналізувати, зіставляти архівні, літературні, відео-джерела з періоду, що вивчається;
- використовувати отримані знання для власної науково-дослідної роботи, ділової та громадської комунікації.

3) навичок:

- роботи з літературою і джерелами інформації;
- застосування компаративного аналізу – як у історико-географічному вимірі, так і в історико-хронологічному;
- логічно вивіреного та послідовного викладення своїх думок згідно проблематики;
- здатності до міжкультурного діалогу та толерантного ставлення до різних національних культур в Україні;
- використання отриманих знань для власної науково-дослідної роботи, ділової та громадської комунікації;
- представляти своє індивідуальне дослідження аудиторії та вести дискусії.

Навчальна дисципліна «Українське національне відродження 1920-х рр.» входить до складу освітньо-наукової програми «Історія науки та українознавства» як частина професійної підготовки аспірантів за спеціальністю 032 «Історія та археологія». Дисципліна є вибірковою.

Семінар 1. 1920-ті рр. В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВИСВІТЛЕННЯ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Мета і завдання семінару:

Отримати знання про результати численних воєн 1914 – 1921 рр. на території України та принципових геополітичних змін, що відбулися за їх підсумками, ознайомитися з основними методологічними підходами в оцінці періоду 1920-х рр. істориками; знати основні історичні джерела з теми.

План семінару:

1. Геополітичне та етно-культурне становище українських земель на початку 1920-х рр. Окупація України більшовицькою Росією.
2. Основні проблеми історіографії питання.
3. Основні групи історичних джерел при вивченні 1920-х рр.

Практичні вправи до семінару:

Прочитайте уривок з праці С. Кульчицького (Кульчицький С. В. Російська революція 1917 року: новий погляд. – Київ: Наш час, 2008. – С. 70-76.) і дайте відповідь на питання: чи згодні ви з позицією історика та його аргументацією щодо хронологічних меж та сутності більшовицької революції? Аргументуйте.

Рекомендована література:

1. Голодомори в Україні: 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947. Злочини проти народу / НАН України. Інститут історії України. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2008. – 273 с.

2. Грицак Я. Про шпигунські ігри та політичну модернізацію Східної Європи // Страсті за націоналізмом: стара історія на новий лад. Есеї. Київ, 2011. – С. 201–210.
3. Комаренко Т. О., Шипович М.А. Влада і мистецька інтелігенція Радянської України; 20-ті роки ХХ ст. – К.: Ін-т історії України НАН України, 1999. – 63 с.
4. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921 – 1939 рр.) // Україна крізь віки. – Т. 11. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 336 с.
5. Марочко В. І. Голодомор 1932-1933 років в Україні : хроніка / В. Марочко, О. Мовчан. – Київ: Києво-Могилян. акад., 2008. – 292 с.
6. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921-1928 рр.): Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький. – Ч. 1–2. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – 445 с. – (Серія «З історії повсякденного життя в Україні»).
7. Новохатько Л. М. Проблеми соціально-економічного і культурного розвитку України в контексті національної політики (20-30-ті рр. ХХ ст.). – Київ, 1998. – 320 с.
8. Піскун В.М. Політичний вибір української еміграції (20-ті роки ХХ століття): Монографія. – К.: МП «Леся», 2006. – 672 с.
9. Сергійчук В.І. Українська соборність. Відродження українства в 1917-1920-х рр. – К.: Українська Видавнича спілка, 1999. – 416 с.
10. Сергійчук В. «Українізація Росії». Політичне ошуканство українців російською більшовицькою владою в 1923-1932 роках / В. Сергійчук. – Київ: Укр. вид. спілка, 2000. – 331 с.
11. Суспільство і влада в радянській Україні років непу (1921–1928). Колективна монографія. / Відп. ред. С. Кульчицький. – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – Т. 1. – 656 с.

12. Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду. Документи і матеріали / Упорядн.: Л. Масенко, В. Кубайчук, О. Демська-Кульчицька; За ред. Л. Масенко. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2005. – 399 с.
13. Шаповал Ю. І. Україна 20-50-х років: сторінки ненаписаної історії. – К.: Наукова думка, 1993. – 349 с.

Семінар 2. НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА У 1920-ті рр. XX ст.

Мета і завдання семінару:

Відстежити історію створення СРСР, проблеми, що при цьому закладалися. Дослідити зв'язок між утворенням СРСР та змінами у національно-культурній політиці більшовиків, сутність «коренізації» та «українізації», причини їх згорання у 1930-х рр.

План семінару:

1. Політика «коренізації», її втілення в Україні: мета, сутність, методи, наслідки.
2. «Українізація» як вагоме підґрунтя національно-культурного відродження 1920-х рр.
3. Національні меншини УСРР в процесі «коренізації». Згорання «українізації» та «коренізації» тоталітарним режимом у 1930-х рр.
4. Політика «українізації» за межами УСРР.

Практичні вправи до семінару:

Напишіть есей за темою: «Українське національне відродження 1920-х рр. як неочікуваний та побічний результат більшовицької політики “українізації”».

Рекомендована література:

1. Бачинський Д.В. Українізація 1920-х – початку 30-х років та інтелігенція: навч. посібник. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 176 с.
2. Гуцало Л. Національні меншини України в політиці коренізації 20 – 30-х років ХХ століття [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/hutalo_natsinalni.pdf
3. Дашкевич Я.Р. Україна вчора і нині: Нариси, виступи, есе: До II Міжнар.конгресу українців (Львів, серп.1993 р.) / Ярослав Романович Дашкевич, Інститут української археографії АН України . – Київ : Б.в., 1993 . – 192 с.
4. Кінець українізації 20-х: життя і смерть Миколи Скрипника (відео, 20.55 хв). – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=pbj8Q6WXSMU>
5. Комаренко Т. О., Шипович М. А. Влада і літературно-мистецька інтелігенція радянської України: 20-ті роки ХХ ст. / Ред. кол.: С. В. Кульчицький (гол. ред.), О. І. Ганжа (відп. секретар), О. І. Гуржій, В. М. Даниленко, М. Ф. Дмитрієнко, В. С. Коваль, М. В. Коваль. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 1999. – 63 с.
6. Костриця М.Ю. Провідник українізації // Реабілітовані історією: Житомирська область, кн. 1. –Житомир, 2006. – С. 222-227.
7. Кульчицький С.В. Як вирішувалося «українське питання»: Чи була радянська Україна у 1917 – 1922 рр. незалежною? // Політика і час.

- 1994. – № 9. – С. 57–63; № 10. – С. 69–74; № 11. – С. 6–72; № 12. – С. 64–70.
8. Кульчицький С.В. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919 – 1928). – К.: Основи, 1996. – 396 с.
  9. Мейс Дж., Солдатенко В.Ф. Національне питання у житті й творчості Миколи Скрипника // Укр. іст. журн. – 1996. – № 2. – С. 74–86, № 3. – С. 130–143.
  10. Сергійчук В. «Українізація Росії». Політичне ошуканство українців російською більшовицькою владою в 1923-1932 роках / В. Сергійчук. – Київ: Укр. вид. спілка, 2000. – 331 с.
  11. Скрипник М.О. Вибрані твори / М. Скрипник – К., 1991. – 345 с.
  12. «Українізація» 1920-30-х років: передумови, здобутки, уроки./ відп. ред. В.А. Смолій. – К.: Інститут історії України, 2003. – 392 с.

Семінар 3. УКРАЇНА В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ РОСІЇ. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Мета і завдання семінару:

Сформувати чіткі уявлення про економічну та політичну системи, що існували в УСРР протягом 1920-х рр., їх невідповідність. Дослідити НЕП як першу в історії людства спробу неліберальної модернізації. Вивчити питання про повстанський рух в Україні в означений період.

План семінару:

1. Встановлення більшовицького режиму в Україні. Політика репресій.
2. Утвердження однопартійної системи. Націонал-комунізм.

3. Повстанський рух в Україні.
4. Система НЕПу та її основні риси: сільське господарство, промисловість, торгівля, фінанси.

Практичні вправи до семінару:

Складіть есей за темою: «Українізація і НЕП: стратегія чи тактика більшовицького режиму?».

Рекомендована література:

1. Архирейський Д., Ченцов В. Більшовики проти соціалістичних партій: репресивні аспекти політичної боротьби 1920-х рр. // З архіву ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2003. – № 1(20). С. 19–49.
2. Архирейський Д., Ченцов В. Влада і селянство в Україні у 20-ті рр. // З архіву ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1999. – №1/2(10/11). – С. 87–127.
3. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953 : сусп.-політ. та іст.-прав. аналіз. Кн. 1.– Київ : Либідь: Військо України.– 1994. – 424 с.
4. Вишне夫斯基 А. Г. Серп и рубль: Консервативная модернизация в СССР. – М.: ОГИ., 1998. – 432 с.
5. Волосник Ю. П. Зародження нової буржуазії та розвиток приватнопідприємницької діяльності в Україні в 1920-ті – на початку 1930-х рр.: Автореф. дис... д-ра іст. наук: 07.00.01 / Ю. П. Волосник; Харківський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2004. – 30 с.
6. Дорошко М. С., Колесник В. Ф. Формування в Україні більшовицької партійно-державної номенклатури в 20-ті роки // Укр. іст. журн. – 1993. – № 9. – С. 40–51.
7. Кабачек В. В. Діяльність місцевих державних органів України по розвитку промисловості в 1921 – 1922 рр.: Автореф. дис... канд. іст.

- Наук / В.В. Кабачек, Харківський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2008. – 20 с.
8. Калініченко В. В. Селянське господарство України в період непу: Історико-економічне дослідження. – Харків: Основа, 1997. – 400 с.
  9. Карр Э. История Советской России. – Кн. 1: тт. 1 – 2: Большевистская революция. 1917 – 1923. Пер. с англ. / Предисл. А.П. Ненарокова. – М.: Прогресс, 1990. – 768 с.
  10. Кульчицький С.В. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919 – 1928). – К.: Основи, 1996. – 396 с.
  11. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами (1921 – 1939 рр.) // Україна крізь віки. – Т. 11. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 336 с.
  12. Мовчан О. М. Голод 1921 – 1923 рр. на Україні // Укр. іст. журн. – 1990. – № 10. – С. 38–45; № 12. – С. 30–36.
  13. Мовчан О. М. Робітничий страйковий рух в Україні (20-ті рр.) // Укр. іст. журн. – 1998. – № 6. – С. 12–21 ; 1999. – № 1. – С. 31–41.
  14. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. – [Кн. 1], ч. 1. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – 445 с. – (Серія «З історії повсякденного життя в Україні»).
  15. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. – [Кн. 1], ч. 2. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – 382 с. – (Серія «З історії повсякденного життя в Україні»).
  16. Силантьев В. И. Большевики и Православная церковь на Украине в 1920-е годы. – Харьков: ХГПУ, 1998. – 232 с.

17. Суспільство і влада в радянській Україні років непу (1921–1928). Колективна монографія. – Том 1 / Відп. ред. С. Кульчицький; Авт. кол.: Л. В. Гриневич, Т. М. Євсєєва, Г. Г. Єфіменко, С. В. Кульчицький, С. Р. Лях, В. І. Марочко, О. М. Мовчан, І. Є. Ніколаєв, Р. Ю. Подкур, Я. Л. Примаченко, О. Л. Рябченко, О. В. Юркова, Л. Д. Якубова. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2015. – 656 с.
18. Фицпатрик Ш. Русская революция / пер. с англ. Н. Эдельмана. — М.: Изд-во Института Гайдара, 2018. – 320 с.
19. Хиген Фон Марк. Проблеми сталінізму: переосмислення радянського минулого // Укр. іст. журн. – 1994. – № 1. – С. 88–100.
20. Шаповал Ю. І. Україна 20-50-х років: сторінки ненаписаної історії. – К.: Наукова думка, 1993. – 349 с.

Семінар 4. ЗАХІДНА УКРАЇНА У 1920-ті рр. ТА УКРАЇНСЬКА ПОЛІТИЧНА ЕМІГРАЦІЯ

Мета і завдання семінару:

Дослідити особливості становища західноукраїнських земель у складі різних держав протягом 1920-х рр., відслідкувати умови діяльності та розвиток українських політичних партій в Польщі, Румунії та Чехословаччині.

План семінару:

1. Політичне, економічне та національне становище українців у складі Польщі.
2. Північна Буковина та Південна Бессарабія у складі Румунії.
3. Особливості становища Закарпаття у складі Чехословаччини.

4. Українська політична еміграція, її основні осередки: Прага, Варшава, Відень, Париж.

Практичні вправи до семінару:

Підготуйте есей за темою: «Зв'язок національного становища західних українців і політичної системи країн, де вони перебували».

Рекомендована література:

1. Алексієвець Л. Основні тенденції та особливості етнополітичного процесу у польській державі в 1918–1926 рр. // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль: Видво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – Вип. 2. – Ч. 2. С. 120–128. (Електронний варіант, режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Alexsiievets_Lesia/Osnovni_tendantsii_ta_o_soblyvosti_etnopolitychnoho_protseesu_u_polskii_derzhavi_v_19181926_rr.pdf?)
2. Віднянський С. Закарпаття: від «землі без імені» до власної державності – Карпатської України // Україна–Європа–Світ. Міжнар. зб. наук. праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. – Вип. 13. – Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2014. [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vidnianskyi_S/Zakarpattia_vid_zemli_bez_i_meni_do_vlasnoi_derzhavnosti_Karpatskoi_Ukrainy.pdf
3. Гнатюк О. Прометеї двох народів: люди, які примиряли Польщу і Україну // Історична правда. 18 жовтня 2010 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2010/10/18/568/>
4. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX-XX ст. – К.: Yakaboo Publishing, 2019. – 656 с.

5. Дерев'яний І. Польська окупація Західної України в 1918-1939 роках. Як це було. // Історична правда. 3 лютого 2011 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/02/3/21714/>
6. Дрозд Р., Гальчак Б. Історія українців у Польщі в 1921–1989 роках / Роман Дрозд, Богдан Гальчак, Ірина Мусієнко; пер. з пол. І. Мусієнко. 3-тє вид., випр., допов. – Харків : Золоті сторінки, 2013. – 272 с.
7. Крамар Ю.В. Українсько-польські взаємовідносини на Волині у міжвоєнний період (за документами Державного архіву Волинської області) // Архіви України. – 2013. – № 3. – С. 115–126. (Електронний ресурс, Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=ay_2013_3_10).
8. Мазипчук М. КПЗУ і «Сельроб». Український лівий рух на Галичині й Волині в 1920-х. // Історична правда. 1 квітня 2016. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2016/04/1/149034/>
9. Піскун В.М. Політичний вибір української еміграції (20-ті роки ХХ століття): Монографія. – К.: МП «Леся», 2006. – 672 с.
10. Рендюк Т. Становище українців Північної Буковини у складі Великої Румунії впродовж 1918 – 1940 років. // Краєзнавство. – 2011. – № 4. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32718/36-Rendiuk.pdf>

Семінар 5. ОСНОВНІ РИСИ КУЛЬТУРИ НА ПОЧАТКУ 20-х рр. В УКРАЇНІ

Мета і завдання семінару:

Визначальним чинником розвитку української культури на початку ХХ століття була політика. Поворотне значення мали Перша світова війна, Лютнева і Жовтнева революції, боротьба за українську державність 1917-1920х рр. та створення СРСР. Українська інтелігенція брала активну участь у політичному житті. Свій відбиток на розвитку української культури залишила еміграція українських митців, які не сприйняли нову владу. Багато з імен повернуті в історичний дискурс лише в добу української незалежності. Даний семінар окреслює умови, в яких розвивалася культура в перші два десятиліття ХХ ст. та акцентує увагу на викликах, що постали перед українцями – йдеться не лише про цензуру, тиск, а й фізичне знищення. Також семінар передбачає аналітичний огляд філософських роздумів українських діячів щодо місця і ролі української літератури та мистецтва в світовому контексті.

План семінару:

1. Культурна та освітня робота українських урядів періоду визвольних змагань.
2. Загальна оцінка «українізації»: плюси та мінуси.
3. Культурологічні та історіософські роздуми українських культурних діячів на початку ХХ століття.
4. Микола Хвильовий про проблеми українського національного буття та перспективи на майбутнє.
5. Політична культура ХХ століття: тоталітаризм і демократія.

Практичні вправи до семінару:

1. Ознайомтеся зі спецпроектom «Розстріляне відродження. Невідома історія письменників із розсекречених архівів КДБ» (Режим доступу: <http://tsn.ua/special-projects/kdb/>) від видавництва «Основи» та ТСН.ua. Які автори представлені в проекті? Проаналізуйте документи до кожного з них. Про які розслідувальні та карательні методи вони свідчать? Які вирокi отримали М. Семенко та інші?
2. Подивіться драматичну багатосерійну стрічку режисера А. Непиталюка «І будуть люди» за мотивами однойменного роману А. Дімарова (Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=BcAtBXYjCp0&list=PL1PP_OaYvIQVx-gOmmbh_gj9A5Mb2rIDA). Серіал побудований у формі саги, де через призму життя звичайних людей показуються складні часи ХХ століття – Перша світова війна, революція, прихід радянської влади та Голодомор. Як відтворене в стрічці українське село 20-х років ХХ століття? Порівняйте з ретро фотографіями тих часів: <http://galushkivka.com/staryie-fotografii-ukrainskih-hat-2-2/> або <https://prolviv.com/blog/2017/06/18/unikalna-ukraina-u-retrofotografiiakh-75-foto/>. Як показано технологію Голодомору? Якими психологічними та художніми засобами передає режисер трагедію українського села? (для порівняння, фото-документи про Голодомор: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2824006-golodomor-unikalni-foto-vid-avstrijskogo-inzenera.html#> та <https://holodomormuseum.org.ua/ru/ystoryia-holodomora/>).

Рекомендована література:

1. Бачинський Д.В. Українізація 1920-х – початку 30-х років та інтелігенція: навч. посібник. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 176 с.

2. Двадцять років: літературні дискусії, полеміки. Літературно-критичні статті / упоряд.: В. Г. Дончик; ред.: В. М. Чучко. – Київ: Дніпро, 1991. – 366 с.
3. Історія української культури : Зб. матеріалів і документів / Упоряд.: Б. І. Білик та ін.; За ред. С. М. Клапчука, В. Ф. Остафійчука. – Київ : Вища шк., 2000. – 607 с.
4. Історія української культури: навч. посіб. Ч. 2 / упоряд.: Г.Ф. Пономарьова [та ін.]. – Харків: видавець Захарченко С. Н., 2012. – 160 с.
5. Історія української літератури ХХ століття. У 2-х кн. Кн.1: 1910-1930 рр: Навч.посібник / За ред. Г. Дончика. – К.: Либідь, 1993. – 784 с.
6. Касьянов Г. В. Українська інтелігенція 1920-х – 30-х років: соціальний портрет та історична доля. – К.: Глобус, Вік; Едмонтон: Канад. ін-т Укр. Студій Альберт. ун-ту, 1992. – 176 с.
7. Костюк Григорій. Зустрічі і прощання: Спогади у двох книгах / Передм. М. Жулинського. – К.: Смолоскип, 2008. – Кн.1. – 720 с. (Електронний ресурс, режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/memuari/7975-kostyuk-g-zustrichi-i-proshhannya-spogadi-kn-1/>).
8. Кручек О. А. Становлення державної політики УСРР у галузі національної культури (1920-1923 рр.) / О. А. Кручек – Київ: Ін-т історії України, 1996. – 49 с. – (Історичні зошити).
9. Культурне будівництво в Українській РСР, 1917–1927 : зб. док. і матеріалів / Голов. арх. упр. при Раді Міністрів УРСР – Київ : Наук. думка, 1979. – 666 с.
10. Кульчицький С.В. Україна між двома війнами (1921-1939 рр.). – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – 336 с. («Україна крізь віки»).

- 11.Петров В. Діячі української культури (1920-1940 рр.) – жертви більшовицького терору / В. П. Петров – Київ : Воскресіння, 1992. – 80 с. – (Книгозбірня «Нашого минулого» / Київ. наук. т-во ім. П. Могили ; вип. 1)
- 12.Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933: Поезія – проза – драма – есей / Упорядкув., передм., післямова Ю. Лавріненка; Післямова Є. Сверстюка. – К.: Смолоскип, 2004. – 992 с.
- 13.Українська культура в іменах. Довідник / О. О. Петутіна, Н.В. Вандишева-Ребро, О. В. Голозубов та ін.; за ред. О. О. Петутіної. – Харків: ТО Ексклюзив, 2017. – 304 с.
- 14.Хвильовий М. Твори в 5 томах. Т.1-5. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://chtyvo.org.ua/authors/Khvylovyyi/>
- 15.Сокіл В. Здалека до близького (спогади, роздуми). [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/memuari/9185-sokil-v-zdaleka-do-blizkogo-spogadi-rozdumi/>

Семінар 6. ЛІТЕРАТУРА В УКРАЇНІ В 20-ті РОКИ ХХ ст.

Мета і завдання семінару:

З'ясувати своєрідність українського літературного процесу початку ХХ ст., його періодизацію; навчитися розрізняти стилеві течії та напрямки за їхніми ключовими ознаками і самостійно виявляти ці ознаки в художніх творах; зрозуміти принципи і засади гуртування українських письменників та ключові тези літературної дискусії 1920-х рр.

План семінару:

1. Історія української літератури ХХ століття: періодизація.
2. Література 20-х років: Гарт, Плуг, Вапліте, Марс та інші групи.

3. Український літературний модернізм, неокласицизм, символізм, футуризм, неоромантизм, реалізм.
4. Зміст літературної дискусії 1925-1928 рр.

Практичні вправи до семінару:

1. Харківський літературний музей (вул. Багалия, буд. 6): Освітнє заняття «Харків 1920-х рр». Ознайомтеся з експозицією музею, напишіть критичну рецензію: переваги і недоліки експозиції. Поміркуйте про шляхи і способи усунення виявлених вами недоліків.
2. Прочитайте сонет М. Драй-Хмари «Лебеді» (1928), який відбиває стоїчну непоступливість українських «неокласиків» і вважається одним з найяскравіших вірців літератури спротиву. Напишіть есе:
1) проаналізуйте поезію для виявлення ознак неокласицизму;
2) прокоментуйте зміст, контекст і підтекст сонету (фахівці налічують до 10 шарів підтексту).

Лебеді (М. Драй-Хмара)

На тихім озері, де мріють верболози,
давно приборкані, і влітку й восени
то плюскоталися, то плавали вони,
і шиїгнулися у них, як буйні лози.

Коли ж дзвінки, як скло, находили морози
і плесо шерхнуло, пірнувши в білі сніги, —
плавці ламали враз ті крижані лани,
і не страшні були для них зими погрози.

О, гроно п'ятірне нездоланих співців!
Крізь бурю й сніг гримить твій переможний спів,
що розбиває лід одчаю і зневіри.

Держайте, лебеді: з неволі, з небуття
веде вас у світи ясне сузір'я Ліри,
де пінить океан кипучого життя.

грудень 1928

Рекомендована література:

1. Історія української літератури ХХ століття. У 2-х кн.. Кн.1: 1910-1930 рр: Навч.посібник / За ред. Г. Дончика. – К.: Либідь, 1993. – 784 с.
2. Йогансен М. Октябрь в украинской литературе // Газета «Коммунист» (Харьков), 7 ноября 1925 года. (Електронний ресурс, режим доступу: <https://www.litmir.me/br/?b=628948&p=1>).
3. Київські неокласики. Антологія / Упоряд.: Наталія Котенко. – К.: Смолоскип, 2015. – 920 с.
4. Лейтес А., Яшек М. Десять років української літератури (1917-1927). Т.2. – Munchen, 1986. – 440 с. (Електронний ресурс, режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/ukrainica/15063-leytes-a-yashek-m-desyat-rokiv-ukrayinskoyi-literaturi-1917-1927-t-2/>)
5. Ленская С.В. Украинская новеллистика «Расстрелянного возрождения»: проблема размывания жанровых границ в малой прозе // Политическая лингвистика. – № 1 (43), 2013. – С. 164–169.
6. Невідоме Розстріляне Відродження: антологія / уклад. Юрій Винничук. – Харків : Факт, 2016. – 762 с.
7. Панченко Володимир. Повість про Миколу Зерова. – К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2018. – 624 с. (Серія «Постаті культури»).
8. Пахаренко В. Поєдинок з Левіяфаном: міт і псевдоміт в українській літературі 20-х років. – Черкаси: Брама-Україна, 1999. – 192 с.
9. Розстріляне Відродження. Золоті рядки української репресованої поезії / Укладач С.М. Заготова. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2009. – 320 с.
10. Розстріляне Відродження. Шедеври української репресованої драматургії. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2009. – 416 с.
11. Розстріляне Відродження. Шедеври української репресованої прози. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 416 с.

12. Смолич Ю. К. Розповідь про неспокій : дещо з книги про двадцяті, тридцяті роки в українському літературному побуті. Київ: Радянський письменник, 1968. – 286 с.
13. Собачко О. Українські літературні організації та течії в другій половині 20-х років ХХ століття // Наукові записки : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І.Ф. Кураса ; редкол. Ю. А. Левенець [та ін.]. – Вип. 32. – Київ, 2006. – С. 257–280.
14. Хомяков Р. Вічний неспокій. Харківська літературна тусовка 20-х очима Юрія Смолича // Проект «Амнезія», електронний ресурс. – Режим доступу: <https://amnesia.in.ua/kharkiv-writers-1920s>
15. Цимбал Ярина. Марк Йогансен, якого ми любимо [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://litakcent.com/2016/10/28/majk-johansen-jakoho-my-ljubymo/>

Семінар 7. ЛІТЕРАТУРНЕ ТА МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ ХАРКОВА В 20-ті РОКИ

Мета і завдання семінару:

Лише у 1905 р. Російська Академія наук визнала українську – окремою мовою, давши право на існування українській періодиці, стрімкий розквіт якої ще до 1914 р. не на жарт перелякав імперію. Разом з І світовою війною розпочалися масові арешти еліти і творчої інтелігенції, які не припинялися ні до 1917 р., ні згодом, коли розпочалася хвиля українського відродження, якому судилося ввійти в історію під назвою «розстріляного». Літературно-мистецьке життя Харкова на початку ХХ ст. вирувало. І в цьому творчому вирі особливу роль відіграв будинок, що виник «на кооперативних засадах» (архітектор М. І. Дашкевич).

«Заирнувши у вікна» історії взаємин, доль і біографій творчих мешканців, які намагалися у закодованому «С» (план будинку зверху) читати «Слово», але натомість багатьом з них довелося там наблизити свою зустріч зі «Смертю», можна відчутти атмосферу тих часів й «олюднити» свої уявлення й знання про досліджуваний історичний період.

План семінару:

1. Будинок «Слово» по вул. Культура, 9. Доля жителів.
2. Літературні гуртки та періодика Харкова.
3. Харків та М. Йогансен.
4. Харків та М. Хвильовий.
5. Харків та Л. Курбас.

Практичні вправи до семінару:

1. Харківський літературний музей (вул. Багалія, 6): освітнє заняття «Будинок-мрія чи будинок-пастка? Історії життя письменників розстріляного Відродження». Відвідайте заняття в літературному музеї. А також перегляньте документальний фільм режисера Т. Томенка «Будинок Слово» (2017), присвячений подіям 1928 р. у Харкові (Режим доступу: <https://megogo.net/ru/view/3767231-budinok-slovo.html>). Напишіть есе про свої враження, доповнивши його цитатами з заняття, фільму й із самостійно опрацьованих джерел.
2. Харківський літературний музей (вул. Багалія, 6): Настільна гра «Будинок “Слово”». Відвідайте освітнє заняття з відповідною грою, де ви зможете «погостювати» у колишніх мешканців цього легендарного будинку, побачити їхні фотокартки, автографи та інші артефакти з колекції музею. Напишіть рецензію на гру за власним досвідом: які переваги і недоліки цієї настільної гри? Яка її навчальна

й просвітницька ефективність? Як, на вашу думку, її можна вдосконалити?

Рекомендована література:

1. Архів Розстріляного відродження. Т. 2. Лесь Курбас і театр «Березіль»: Архівні документи (1927-1988) / Упорядкування, передмова, коментарі Ольги Бертелсен. – Київ : Смолоскип, 2016. – 504 с.
2. Двадцять років: літературні дискусії, полеміки. Літературно-критичні статті / упоряд.: В. Г. Дончик; ред.: В. М. Чучко. – Київ: Дніпро, 1991. – 366 с.
3. Дорошенко Т. Розстріляне Відродження. – Х.: Торсінг плюс, 2010. – 512 с.
4. Ільєнко І.О. У жорнах репресій: Оповіді про українських письменників. (За архівами ДПУ-НКВС).– К.: Веселка, 1995. – 447с. (Електронний ресурс, режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0005267).
5. Історія України в особах: ХІХ-ХХ ст. / І. Войцехівська (кер. авт. кол.), В. Аблицов, О. Божко та ін. – К.: Україна, 1995. – 479 с.
6. Історія української культури : Зб. матеріалів і документів / Упоряд.: Б. І. Білик та ін.; За ред. С. М. Клапчука, В. Ф. Остафійчука. – Київ : Вища шк., 2000. – 607 с.
7. Йогансен М. Октябрь в украинской литературе // Газета «Коммунист» (Харьков), 7 ноября 1925 года. (Електронний ресурс, режим доступу: <https://www.litmir.me/br/?b=628948&p=1>).

8. Касьянов Г. В. Українська інтелігенція 1920-х – 30-х років: соціальний портрет та історична доля. – К.: Глобус, Вік; Едмонтон: Канад. ін-т Укр. Студій Альберт. ун-ту, 1992. – 176 с.
9. Корнієнко Н. М. Лесь Курбас: репетиція майбутнього. – К.: Факт, 1998. – 469 с.
10. Костюк Григорій. Зустрічі і прощання: Спогади у двох книгах / Передм. М. Жулинського. – К.: Смолоскип, 2008. – Кн.1. – 720 с. (Електронний ресурс, режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/memuari/7975-kostyuk-g-zustrichi-i-proshhannya-spogadi-kn-1/>).
11. Ленская С.В. Украинская новеллистика «Расстрелянного возрождения»: проблема размывания жанровых границ в малой прозе // Политическая лингвистика. – № 1 (43), 2013. – С. 164–169.
12. Невідоме Розстріляне Відродження: антологія / уклад. Юрій Винничук. – Харків : Факт, 2016. – 762 с.
13. Панченко Володимир. Повість про Миколу Зерова. – К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2018. – 624 с. (Серія «Постаті культури»).
14. Петров В. Діячі української культури (1920-1940 рр.) – жертви більшовицького терору / В. П. Петров – Київ : Воскресіння, 1992. – 80 с. – (Книгозбірня «Нашого минулого» / Київ. наук. т-во ім. П. Могили ; вип. 1).
15. Розстріляне Відродження. Золоті рядки української репресованої поезії / Укладач С.М. Заготова. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2009. – 320 с.
16. Розстріляне Відродження. Шедеври української репресованої драматургії. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2009. – 416 с.
17. Розстріляне Відродження. Шедеври української репресованої прози. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 416 с.

- 18.Хвильовий Микола. Повне зібрання творів у п'яти томах / За заг.ред. Р. Мельникова. Т.1. Поезії / упоряд., ред., прим. Р.Мельникова; передм. О.Солов'я. – Київ: Смолоскип, 2018. – 256 с.
- 19.Хвильовий Микола. Повне зібрання творів у п'яти томах / За заг.ред. Р. Мельникова. Т.2. Етюди / упоряд., ред., прим. Р.Мельникова; передм. В. Агеєвої. – Київ: Смолоскип, 2018. – 344 с.
- 20.Хвильовий М. Твори в 5 томах. Т.1-5. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://chtyvo.org.ua/authors/Khvylovyi/>
- 21.Шевельов Ю. Четвертий Харків [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://maidan.org.ua/2011/09/yurij-shevelov-chetvertyj-harkiv/>
- 22.Цимбал Ярина. Літературна дискусія в шаржах і пародіях [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://litakcent.com/2017/02/16/literaturna-dyskusija-v-sharzhah-i-parodijah/>
- 23.Цимбал Ярина. Марк Йогансен, якого ми любимо [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://litakcent.com/2016/10/28/majk-johansen-jakoho-my-ljubymo/>

Семінар 8. ТЕАТРАЛЬНЕ ТА КІНЕМАТОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ 20-х рр.

Мета і завдання семінару:

Дослідити революційність театру режисера Леся Курбаса і кіностудії Олександра Довженка, їх нереалізований потенціал й історичне тло. Театр і кіно – синтетичні мистецтва, рівень розвитку яких якнайпереконливіше представляє здобутки національної культури і засвідчує як її структурну

цілісність, так і всебічність її розвитку. Два українських творчих генія – режисер-експресіоніст Лесь Курбас і поетичний кіномитець Олександр Довженко – вивели українське мистецтво на світовий рівень, випередивши свій час. Їхня творчість znana у світі. З 1958 року фільм О.Довженка «Земля» на Всесвітній виставці в Брюсселі визнано однією з найкращих 12 кінокартин всіх часів і народів. Дослідницька увага до їхнього творчого здобутку з часом зростає, оскільки тільки у XXI столітті прийшло глибоке розуміння, наскільки прогресивними були їхні ідеї і творчі методи.

План семінару:

1. Український театр в перші два десятиліття XX ст.
2. Новаторство режисера-філософа Леся Курбаса та його театру. Київський («Молодий театр») та Харківський («Березіль») періоди.
3. Творча співпраця Леся Курбаса та Миколи Куліша.
4. Перші успіхи України в кінематографії. Розповсюдження кінотеатрів.
5. Етапи творчості Олександра Довженка. Відносини з радянською владою.

Практичні вправи до семінару:

1. Ознайомтеся з рядом відео про геніального українського режисера світового рівня Леся Курбаса (Олександра-Зенона Степановича Курбаса), який створив театр-школу акторів-інтелектуалів: 1) «Авангардний театр у розрізі: костюми, ескізи, постановки» <https://www.youtube.com/watch?v=JZmHpUxOMtQ> 2) «Київ. Курбас. Експерименти» https://www.youtube.com/watch?v=b1B78_v3iIE 3) «Лесь Курбас: Театр XXI ст.» <https://www.youtube.com/watch?v=DN1uvSMkq8M> 4) «ПроАРТ Лесь Курбас» <https://www.youtube.com/watch?v=VeUzNw4trs4> 5)

«Соловецькі в'язні з України. Лесь Курбас, Микола Куліш» <https://www.youtube.com/watch?v=99IZ55gbCkI>. З'ясуйте: в чому його геніальність (випередив свій час), до якого модерністського напрямку можна віднести його творчість (аргументуйте), які сюжети і чому його найбільше цікавили, як його сучасність відобразилася в його творчості? Підготуйте презентацію з відповідями-міркуваннями на поставлені питання й супровідними ілюстраціями (фото) та цитатами (з поставлених п'єс, тодішньої публіцистики, сучасних наукових розвідок).

2. Перегляньте відео-трилогію О. Довженка: 1) «Звенигора» (1927) <https://www.youtube.com/watch?v=sYL5aK8Zku8>, 2) «Арсенал» (1929) <https://www.youtube.com/watch?v=8dUT0Kh4MEM>, 3) «Земля» (1930) <https://megogo.net/ua/view/14868-zemlya.html>. Проаналізуйте форму і зміст цих фільмів з огляду їх інформативності як історичних джерел: що ці фільми свідчать про українську культуру доби, в яку їх було створено? Результати своїх досліджень і міркувань подайте у зручній для вас формі (виберіть одну зі списку чи запропонуйте власну): тези, есе, презентація, колаж, доповідь, рецензія, критичний огляд, дискусія, коментований конспект, аналітичне узагальнення в таблицях з коментарями тощо.

Рекомендована література:

1. Архів Розстріляного відродження. Т. 2. Лесь Курбас і театр «Березіль»: Архівні документи (1927-1988) / Упорядкування, передмова, коментарі Ольги Бертелсен. – Київ : Смолоскип, 2016. – 504 с.
2. Архів Розстріляного відродження: матеріали архівних справ українських письменників 1920-1930-х років / Упорядкування,

- передмова, примітки та коментарі Олександра й Леоніда Ушкалових.
– Київ : Смолоскип, 2010. – 456 с.
3. Безручко О.В. Довженківські намагання відродити національний кінематограф в Україні // Національна ідентичність в мові і культурі: зб. наук. праць / за заг.ред. А.Г. Гудманяна, О.Г. Шостак. – К.: Талком, 2018. – С. 91–94.
  4. Бестюк І. Сезаннізм й українська література 1920–1930-х років (В. Поліщук / В. Єрмілов, Ю. Яновський / О. Довженко) // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія», 2018. – Вип. 4. – № 72. – С. 172–175.
  5. Брюховецька Л. І. Перерваний політ. Українське кіно часів ВУФКУ : спроба реконструкції. Кінематографічні студії. Київ : Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2018. – 570 с.
  6. Гайдамачук О. В. Ритмо-інтонаційний вишкіл акторів у театрі Л.Курбаса // Філософія в сучасному світі : Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, 20–21 листопада 2020 р. / Ред. кол. Я. В. Тарароєв, А. В. Кіпенський, Н. С. Корабльова Н. С [та ін.]. – Харків : Друкарня Мадрид, 2020. – С. 236–238.
  7. Видатний митець ХХ століття: (До 120-річчя від дня народж. Леся Курбаса): Біобібліогр. інформ. посіб. / Упр. культури і туризму Харк. облдержадмін. Харк. обл. універс. наук. б-ка; Уклад.: Г.М.Єрофєєва, Л.О.Сашкова, Л.М. Федотова, Н.Ю. Казанцева. – Х., 2007. – 72 с.
  8. В'ятрович В. Історія з грифом «секретно»: Лесь Курбас у сталінському театрі абсурду [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://tsn.ua/analitika/istoriya-z-grifom-sekretno-les-kurbas-u-stalinskomu-teatri-absurdu.html>
  9. Доній В. С. Творчість О. Довженка: парадигма рецепцій // Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2019. – Т. 2. Вип. 7. – С. 117–122.

10. Дорошенко Т. Розстріляне Відродження. – Х.: Торсінг плюс, 2010. – 512 с.
- 11.3 порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій / Упоряд. О. Г. Мусієнко. – Вип. 1. – К.: Радянський письменник, 1991. – 494 с. (Електронний ресурс, режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/11213>)
12. Інформаційні матеріали до 130-річчя від дня народження Леся Курбаса [Електронний ресурс] // Український інститут національної пам'яті. Режим доступу: <https://old.uinp.gov.ua/methodicmaterial/informatsiini-materiali-do-130-richchya-vid-dnya-narodzhennya-lesya-kurbasa>.
13. Історія українського мистецтва: у 6-х томах; Голов. ред. кол: М. П. Бажан (голов. ред.) та ін. – Т. 5 Радянське мистецтво 1917-1941 років / Ред.: В. І. Касіян; В. А. Афанасьєв; П. І. Говдя; І. О. Ігнаткін. – 1967. – 479 с. (Електронний ресурс, режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00003806)
14. Корнієнко Н. М. Лесь Курбас: репетиція майбутнього. – К.: Факт, 1998. – 469 с. (аудіокнига Частина 1: <https://www.youtube.com/watch?v=Svw9r0IMVig> ; Частина 2: <https://www.youtube.com/watch?v=KpMsaoQzRPc> .
15. Костюк Григорій. Зустрічі і прощання: Спогади у двох книгах / Передм. М. Жулинського. – К.: Смолоскип, 2008. – Кн.1. – 720 с. (Електронний ресурс, режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/memuari/7975-kostyuk-g-zustrichi-i-proshhannya-spogadi-kn-1/>).

16. Марченко С. Ще раз про «Пастку» – фільм про Леся Курбаса, 2022 [Електронний ресурс] // Кіно Театр. Режим доступу: http://archive-ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=750
17. Матеріали до історії українського кіно (1991–2011). Вип. 1. Публікації в наукових збірниках та матеріалах конференцій : бібліогр. покажч. / М-во культури України, Нац. парлам. б-ка України ; авт.-упоряд.: Н. Тертичка, Н. Казакова ; наук. ред. В. Кононенко. – К., 2013. – 216 с. (Електронний ресурс: https://nlu.org.ua/resources/nashi_vydannya/IST_KINO1991-2011.pdf)
18. Меднікова Г.С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття: Навч. посіб. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2002. – 214 с.
19. Мистецтво України: біографічний довідник / Упорядники: А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – Київ: Українська енциклопедія, 1997. – 700 с.
20. Митці України: Енциклопедичний довідник. – К.: УЕ, 1992. – 848 с.
21. Олійник Л. Лесь Курбас: Розумний Арлекін. Портретний колаж [Електронний ресурс] // Theatre : театральний портал. Режим доступу : <http://teatre.com.ua/portrait/les-kurbas-rozumnyj-arlekin/>
22. Основи художньої культури. Ч. 2: Теорія та історія української художньої культури. – Х.: Основа, 1999. – 444 с.
23. Репресовані кінематографісти. Актуальна пам'ять: Статті й документи / Кінематографічні студії. Випуск п'ятий. – К.: «Кіно-Театр»; «АРТ КНИГА», 2017. – 176 с.
24. Рильський М. Олександр Довженко. Слово про літературу. Збірник. – Київ: Дніпро, 1974. – С. 264–280.
25. Сахно, О. В. (2019). «ВУФКУ замовкло»: журнали «Кіно» як відображення кінематографічних процесів 1920-1930-х рр. // Zaporizhzhia Historical Review. – 1(52). – С. 155–165. (Електронний

- ресурс, режим доступу:
<https://istznu.org/index.php/journal/article/view/178>).
- 26.Сахно О. В. Зарубіжні кінокритики та преса ХХ століття про фільми О. Довженка // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2018. – Вип. 50. – С. 311–317. (Електронний ресурс, режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2018_50_37).
- 27.Свербілова Т. Від модерну до авангарду: жанрово-стильова парадигма української драматургії першої третини ХХ століття. – Черкаси, 2009. – 598 с. (Електронний ресурс, режим доступу: <https://goo-gl.su/r0rQsko>).
- 28.Терещук Г. Документи про Леся Курбаса представлені в книзі львівського професора [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/24739464.html>
- 29.Тернини і зірки творчості Леся Курбаса [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://libr.rv.ua/ua/virt/80/>
- 30.Україна Incognita : [зб. ст.] / за заг. ред. Л. Івшиної ; упоряд.: В. Панченко та ін. – Київ: Укр. прес-група, 2007. – 396. – (Бібліотека газети «День»). (Електронний ресурс, режим доступу: <http://incognita.day.kyiv.ua/history>).
- 31.Українська культура в іменах. Довідник / О.О. Петутіна, Н.В. Вандишева-Ребро, О.В. Голозубов та ін.; за ред. О.О. Петутіної. – Харків: ТО Ексклюзив, 2017. – 304 с.
- 32.Фактографічна історія кіномистецтва в Україні 1896 – 1930. Т. 1. / За ред. В. Н. Миславського. – Х: Дім реклами, 2016. – 496 с.
- 33.Цимбал Я. «54 кадри на сторінці»: кіно і проза 20-30-х років ХХ ст. – Слово і час, 2002. – № 8. – С. 74–79.
- 34.Fedorenko V. The genesis of Ukrainian poetic cinema O. P. Dovzhenko in (30-50th years of the twentieth century) // Міжнародний науковий

журнал «Науковий огляд», 2018. – Т. 9. – № 52. [Електронний ресурс]
// Режим доступу:
<https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1695>)

35. Відео «Авангардний театр у розрізі: костюми, ескізи, постановки». Тетяна Руденко, 2021. 26 хвилин. // Youtube канал «Mystetskyi Arsenal» (електронний ресурс, режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=JZmHpUxOMtQ>)
36. Відео «Київ. Курбас. Експерименти», 2018. 85 хвилин. // Youtube канал «Mystetskyi Arsenal» (електронний ресурс, режим доступу:
https://www.youtube.com/watch?v=b1B78_v3iIE)
37. Відео «Лесь Курбас: Театр ХХІ ст.». Лекція д-ра мистецтвознавства Неллі Корнієнко, 2018. 58 хвилин. // Youtube канал «Mystetskyi Arsenal» (електронний ресурс, режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=DN1uvSMkq8M>)
38. Відео «Олександр Довженко: одеський світанок», 2014. Режисер – Антон Антонченко. 27 хвилин. // Youtube канал «Native Film» (електронний ресурс, режим доступу:
<https://www.youtube.com/watch?v=VQA90ygPndU>)
39. Відео «Олександр Довженко: перший поет кінематографу», 2018. 17 хвилин. // Youtube канал «UATV Channel» (електронний ресурс, режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=BwbTqt6g9os>)
40. Відео «Олександр Довженко: український письменник та режисер зі світовим ім'ям». Лекція кінокритика Сергія Тримбача, 2019. 112 хвилин. // Youtube канал «Mystetskyi Arsenal» (електронний ресурс, режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=44DAxEmjBGE>)
41. Відео «ПроАРТ Лесь Курбас», 2016. 29 хвилин. // Youtube канал «Людмила Томашпольская» (електронний ресурс, режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=VeUzNw4trs4>).

42.Відео. Документальне кіно «Соловецькі в'язні з України. Леся Курбас, Микола Куліш», 2020. 47 хвилин. // Youtube канал «Документальне кіно FilmProGroup» (електронний ресурс, режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=99IZ55gbCkI>)

Семінар 9. ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ

ПОЧАТКУ ХХ ст.

Мета і завдання семінару:

Вивчення одного з найяскравіших періодів розвитку образотворчого мистецтва України, в який зароджувалися нові мистецькі течії та формувалася нова естетика. Бурхливий розвиток промислових і культурних центрів – Києва, Одеси, Харкова – супроводжувався виникненням творчих об'єднань, поширенням виставочної діяльності. Та навіть повністю новаторські течії не поривали з художніми традиціями минулого: так, поруч з революційними напрямками авангардного мистецтва, в Україні розвивається школа монументального мистецтва.

План семінару:

1. Український авангард: основні напрямки та досягнення.
2. Футуризм та діяльність М. Семенка.
3. Монументальний живопис М. Бойчука. Учні та послідовники.
4. Українська скульптура початку ХХ ст. Пам'ятники діячам української культури.
5. Традиції народного мистецтва в Україні в 20-ті рр.

Практичні вправи до семінару:

1. Одним з важливих і неймовірно цікавих джерел дослідження діячів «Розстріляного Відродження» є їх спогади, або спогади тих, хто був поруч з ними. Харківський літературний музей пропонує міні-виставку «Іван Дніпровський. Листи з валізи», що являє собою спогади автора про ті часи (<http://litme.com.ua/mini-vystavka-ivan-dniprovskyy-lysty-z-valizy>). Відвідайте виставку. Які теми піднімає Дніпровський в листуванні? Підбірку творів-спогадів має і проєкт «Будинок слова»: <https://proslovo.com/sources> . Оберіть та прочитайте одну із збірок. Про кого вона? Які події культурного життя України описує?
2. Подивіться онлайн-лекцію музеєзнавця Наталії Картунової «Александр Архипенко – одна из ключевых фигур в искусстве скульптуры XX столетия» (Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=qAoP3ZH3Miw>) та ознайомтеся з його роботами: <https://www.wikiart.org/ru/aleksandr-arkhipenko>. В чому полягає новаторство Архіпенка в скульптурі? Як змінилася мова пластики завдяки появі кубізму?

Рекомендована література:

1. Історія України в особах: XIX-XX ст. / І. Войцехівська (кер. авт. кол.), В. Аблицов, О. Божко та ін. – К.: Україна, 1995. – 479 с.
2. Історія українського мистецтва: у 6-х томах; Голов. ред. кол: М. П. Бажан (голов. ред.) та ін. – Т. 5 Радянське мистецтво 1917-1941 років / Ред.: В. І. Касіян; В. А. Афанасьєв; П. І. Говдя; І. О. Ігнаткін. – 1967. – 479 с. (електроний ресурс, режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00003806).

3. Історія української культури: навч. посіб. Ч. 2 / упоряд.: Г. Ф. Пономарьова [та ін.]. – Харків: видавець Захарченко С. Н., 2012. – 160 с.
4. Меднікова Г.С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття: Навч.посіб. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2002. – 214 с.
5. Мистецтво України: біографічний довідник / Упорядники: А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. – Київ: Українська енциклопедія, 1997. – 700 с.
6. Митці України: Енциклопедичний довідник. – К.: УЕ, 1992. – 848 с.
7. Основи художньої культури. Ч. 2: Теорія та історія української художньої культури. – Х.: Основа, 1999. – 444 с.
8. Сидоренко В. Д. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України ХХ–ХХІ століть / В.Д.Сидоренко. – К.: ВХ[студіо], 2008. – 188 с.
9. Столярчук Наталія. Український авангард ХХ століття : навч. посіб. / Наталія Столярчук. – Луцьк : Вежа-Друк. – 2015. – 180 с.
10. Український авангард 1910-1930 років: Альбом / Авт.-упоряд. Д. О. Горбачов. – К.: Мистецтво, 1996. – 400 с.
11. Українські авангардисти як теоретики і публіцисти / Упоряд.: Д. Горбачов, О. Папета, С. Папета. – К.: Тріумф, 2005. – 382 с.
12. Український модернізм 1910-1930: Альбом. – Хмельницький: Галерея, 2006. – 287 с.
13. Українська культура в іменах. Довідник / О.О. Петутіна, Н.В. Вандишева-Ребро, О.В. Голозубов та ін.; за ред. О.О. Петутіної. – Харків: ТО Ексклюзив, 2017. – 304 с.
14. Український художній авангард. Бібліографія до теми. – Київ, Відділ мистецтв публічної бібліотеки імені Лесі Українки. – 76 с.

Семінар 10. УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ ТА ЗНИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Мета і завдання семінару:

Інша назва «Розстріляного відродження» – «Червоний ренесанс», що свого часу була самоназвою, і сьогодні також символізує знищення культурного покоління 20-х та 30-х рр ХХ ст. в Україні. Метафора «Розстріляного відродження» належить Єжи Гедройцю, а «Червоний ренесанс» з'явився ще в 1925 р. в роботах О. Лейтеса та В. Гадзінського. Метою семінарського заняття є аналіз процесів, котрими закінчується підйом української культури 20-х років. Завдяки відкритим архівам в добу Незалежності, можна оцінити реальні масштаби трагедії того, що відбувалося з українським народом. Даний семінар є останнім і підсумковим, тому в ньому пропонується також дослідити поняття тоталітаризму (з аналізом тексту Х.Арендт «Джерела тоталітаризму») та існування культури в тоталітарному режимі.

План семінару:

1. Масштаби і наслідки репресій 30-х років в Україні. Сфабриковані справи проти української інтелігенції та фізичне знищення діячів культури і мистецтва.
2. Голодомор-геноцид в Україні 1932-1933 років.
3. Ідеологізація культури. Утвердження «соцреалізму» як єдиного офіційно дозволеного мистецького напрямку.
4. Тоталітаризм та культура.

Практичні вправи до семінару:

1. Подивіться документальну трьох серійну стрічку режисерів В. Шкуріна та О. Фролова «Червоний Ренесанс» (фільм 1: «Пролог»,

фільм 2: «Пастка», фільм 3: «Безодня»). Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=96vbwIdQJtc> . Про долю яких представників «Розстріляного відродження» йдеться у фільмі? Яку панораму часу охоплюють режисери? Хто виступає коментаторами фільму? Основна хвиля критики стосовно цього фільму містилася в суб'єктивності режисерів. Чи згодні ви з цим?

2. Завдання за результатами екскурсії до Харківського літературного музею: відвідайте виставку «Книга на лаві підсудних. Хто виносить книгам вирок і чи є він корисним для суспільства?». Про які резонансні «покарання» книг розповідає виставка? Поняття «бібліоцид» та український досвід. Напишіть есе про співвідношення свободи (чи не несе абсолютна свобода слова загрози) та цензуру. Оберіть один заборонений твір / чи автора, що сьогодні повернуто до читача. Проаналізуйте твір та причини його цензурування владою.
3. Познайомтеся з проектом «ЛітАкцент з Яриною Цимбал» (режим доступу: <http://litakcent.com/category/20-ti-live/>) . Як «олюднюється» історія 20-х років завдяки проекту?
4. Подивіться фільм О.Саніна «Поводир» (Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=eaY2cJ2cHxk&t=5772s>). Про які події йдеться у стрічці? Якими художніми засобами передається атмосфера тих часів в Україні? Напишіть есе за темою «Доля кобзарів і бандуристів в українській історії».
5. Ознайомтеся з сайтом Музею Голодомору та його віртуальними можливостями (Режим доступу: <https://holodomormuseum.org.ua/pro-muzej/>). Що ви знаєте про Єдиний реєстр жертв Голодомору? Як ведеться його заповнення? В розділі «Цифрова історія» знайдіть секцію «Свідчення» та дослідіть наявні матеріали за вашою областю. Підготуйте усну доповідь на семінар.

Рекомендована література:

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму. К: «Дух і літера», 2005 . – 540 с.
2. Архів Розстріляного відродження: матеріали архівних справ українських письменників 1920-1930-х років / Упорядкування, передмова, примітки та коментарі Олександра й Леоніда Ушкалових. – Київ : Смолоскип, 2010. – 456 с.
3. Білас І.Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953 : сусп.-політ. та іст.-прав. аналіз. – Київ : Либідь : Військо України, 1994. Кн. 1. – 1994. – 424 с. (Електронний ресурс, режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21STR=UKR0002087>).
4. Дзюба Іван. Золота нитка: нариси про (не)знаних. Упор. Олексій Сінченко. – Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2020. – 392 с. (Серія «Постаті культури»).
5. Дорошенко Т. Розстріляне Відродження. – Х.: Торсінг плюс, 2010. – 512 с.
6. З порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій / Упоряд. О. Г. Мусієнко. – Вип. 1. – К.: Радянський письменник, 1991. – 494 с. (Електронний ресурс, режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/11213>).
7. Ільєнко І.О. У жорнах репресій: Оповіді про українських письменників (За архівами ДПУ-НКВС). – К.: Веселка, 1995. – 447с. (електронний ресурс, режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0005267).

8. Історія української культури : Зб. матеріалів і документів / Упоряд.: Б. І. Білик та ін.; За ред. С. М. Клапчука, В. Ф. Остафійчука. – Київ : Вища шк., 2000. – 607 с.
9. Касьянов Г. В. Українська інтелігенція 1920-х – 30-х років: соціальний портрет та історична доля. – К.: Глобус, Вік; Едмонтон: Канад. ін-т Укр. Студій Альберт. ун-ту, 1992. – 176 с.
10. Остання адреса : Розстріли соловецьких в'язнів з України у 1937-1938 роках / Служба безпеки України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. – 2-ге вид., доопрац. і допов. – К. : Сфера, 2003. – Т. 1 / Редкол. : С. Богунов [та ін.]. – 470 с.
11. Остання адреса: Розстріли соловецьких в'язнів з України у 1937-1938 роках / Служба безпеки України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України. – 2-ге вид., доопрац. і допов. – К. : Сфера, 2003. – Т. 2 / Редкол. : С. Богунов [та ін.]. – 1073 с.
12. Петров В. Діячі української культури (1920-1940 рр.) – жертви більшовицького терору / В. П. Петров – Київ : Воскресіння, 1992. – 80 с. – (Книгозбірня «Нашого минулого» / Київ. наук. т-во ім. П. Могили; вип. 1).
13. Пристайко В.І, Шаповал Ю.І. Справа «Спілки визволення України»: невідомі документи і факти. Науково-документальне видання. – К: Інтел, 1995. – 448 с.
14. Репресовані діячі Української Автокефальної Православної Церкви (1921-1939): біогр. довід. / І. В. Бухарева [та ін.]. – К. : Смолоскип, 2011. – 181 с.
15. Репресовані кінематографісти. Актуальна пам'ять: Статті й документи / Кінематографічні студії. Випуск п'ятий. – К.: «Кіно-Театр»; «АРТ КНИГА», 2017. – 176 с.
16. Музей Голодомору. Режим доступу: <https://holodomormuseum.org.ua/istoriia-holodomoru/>

ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ
ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ:

ВАРІАНТ № 1.

1. Предмет і завдання курсу «Українське національне відродження 1920-х рр.», його хронологічні межі.
2. Розвиток освіти і науки в УСРР у 1920-ті рр. Боротьба з неписьменністю.
3. Основні літературні угруповання 20-х рр. в Україні.

ВАРІАНТ № 2.

1. Основні історіографічні проблеми дослідження періоду 1920-х рр. в історії України.
2. Духовне життя у 1920-ті рр. Більшовицька держава і церква.
3. Роздуми М. Хвильового щодо майбутнього розвитку української культури.

ВАРІАНТ № 3.

1. Геополітичне та етно-культурне становище українських земель на початку 1920-х рр. Українське питання та можливі шляхи його вирішення.
2. Заходи по задоволенню національно-культурних потреб національних меншин в УСРР.
3. Неокласики та Пролеткульт: причини протистояння. Постать М. Зерова.

ВАРІАНТ № 4.

1. Конкретно-історичні обставини та хронологічні межі переходу до НЕПу.
2. «Українізація» державного апарату в УСРР: успіхи і прорахунки.
3. Український футуризм та М. Семенко.

ВАРІАНТ № 5.

1. Основні риси НЕПу в сільському господарстві.
2. Згортання «українізації» та «коренізації» тоталітарним режимом у 1930-х рр.
3. Зміст та основні учасники літературної дискусії 1925-1928 р.

ВАРІАНТ № 6.

1. Головні риси НЕПу в промисловості.
2. Основні групи історичних джерел 1920-х, їхні особливості.
3. Літературне і мистецьке життя Західної України в 20-ті рр.

ВАРІАНТ № 7.

1. Питання про сутність НЕПу та його періодизацію.
2. Політичне, соціально-економічне та національно-культурне життя на українських землях у складі Польщі у 1920-х рр.
3. Харківський будинок «Слово» та доля його мешканців в 20-30-ті рр.

ВАРІАНТ № 8.

1. Національні меншини УСРР в процесі «коренізації».
2. Українці у складі Румунії у 1920-х рр.
3. Л. Курбас та новаторство театру «Березіль».

ВАРІАНТ № 9.

1. Встановлення більшовицького режиму в Україні. Політика репресій.

2. Закарпаття у складі Чехословаччини у 1920-х рр.
3. Харківський період роботи «Березолю». Співпраця Л. Курбаса та М. Куліша.

ВАРІАНТ № 10.

1. Зміни у соціальній структурі населення УСРР в 1920-х рр.
2. Драматургія 20-х рр. в Україні.
3. Доля архівів «Розстріляного Відродження».

ВАРІАНТ № 11.

1. Історичний досвід НЕПу. НЕП і неліберальна модернізація в інших країнах світу.
2. Творчий шлях О. Довженко, його діяльність в 20-ті рр.
3. «Чотири Харкова» Ю. Шевельова.

ВАРІАНТ № 12.

1. Повстанський рух в Україні.
2. Основні риси «соцреалізму» та протистояння йому українських митців.
3. Періодичні видання в Україні в 20-ті рр.

ВАРІАНТ № 13.

1. Націонал-комунізм. Встановлення однопартійної системи в УСРР.
2. «Кривавий Ренесанс»: масштаби і наслідки репресій.
3. Монументальне мистецтво М. Бойчука.

ВАРІАНТ № 14.

1. Українська політична еміграція, її основні осередки.
2. Український мистецький авангард.

3. Діяльність Гната Хоткевича.

ВАРІАНТ № 15.

1. Остаточне ствердження тоталітарного режиму в УСРР. Діяльність карних органів. Політичні судові процеси.
2. Розвиток графіки та живопису в Україні в 20-ті рр.
3. Українська культура в еміграції. «Празький гурток».

ВАРІАНТ № 16.

1. Особливості становища західноукраїнських земель у складі різних держав протягом 1920-х. рр.
2. Українські композитори 20-х рр. ХХ ст.
3. Вплив українізації на літературне та мистецьке життя України.

ВАРІАНТ № 17.

1. Політика «коренізації», її втілення в УСРР: мета, сутність, методи, наслідки.
2. Українське хореографічне мистецтво в 20-ті рр. Початок творчого шляху С. Лифаря.
3. Атеїстична більшовицька пропаганда та знищення архітектурних сакральних пам'яток.

ВАРІАНТ № 18.

1. Державна підтримка української освіти та культури. «Харківський» правопис». «Українізація» як підґрунтя національно-культурного відродження.
2. Модернізм і новаторство театральних поглядів Леся Курбаса.
3. Західноукраїнські землі в 20-х рр. Постать та значення А. Шептицького.

ВАРІАНТ № 19.

1. Діяльність українських політичних партій на західноукраїнських землях у 1920-ті рр.
2. Творчий доробок Леся Курбаса: шедеври театральних постановок.
3. Доля УАПЦ в 20-30 ті рр. ХХ ст.

ВАРІАНТ № 20.

1. Освіта і наука на західноукраїнських землях у 1920-ті рр.
2. Діяльність української академії наук в 20-х рр. ХХ ст.
3. Самогубство М. Хвильового як переломний момент української культури та історії.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ

ВИКОНАННЯ ПИСЬМОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ 1920-х рр.»

5 А Робота виконана у повному обсязі та відповідності з індивідуальним варіантом завдання. Робота свідчить, що аспірант вільно володіє навчальним матеріалом, знає опорні дати, поняття, основоположні теорії і факти. Відповідь аспіранта логічна і обґрунтована, не містить стилістично-граматичних помилок. Аспірант вміє визначати причинно-наслідкові зв'язки й залежності і свідомо висловлює особистісне ставлення до питань, які аналізує.

4 В Завдання виконане аспірантом у повному або частковому обсязі. Робота свідчить, що аспірант вміє логічно відтворювати навчальний матеріал, знає

основоположні теорії та факти. Однак, відповіді містять окремі неточності у визначенні опорних дат, понять, локалізації історичних подій.

4 C Робота виконана аспірантом у повному або частковому обсязі. Робота свідчить, що аспірант вміє логічно відтворювати навчальний матеріал, знає основоположні теорії та факти. Однак, відповіді містять окремі неточності у визначенні опорних дат, понять, локалізації історичних подій. Аспірант аргументує власну думку, проте не завжди визначає найсуттєвіші зв'язки й залежності між явищами і фактами.

3 D Робота виконана аспірантом частково. Аспірант володіє узагальненими знаннями з предмета, здатний з помилками і неточностями визначити опорні дати і поняття. Аспірант може на задовільному рівні визначити причинно-наслідкові зв'язки.

3 E Робота виконана аспірантом частково. Аспірант володіє узагальненими знаннями з предмета, здатний з помилками і неточностями визначити опорні дати і поняття, однак не може розкрити причинно-наслідкові зв'язки.

2 FX. Більшість завдань аспірантом не виконано. Теоретичні запитання розкрито неповністю або зовсім не розкрито, помітні значні труднощі з визначенням опорних дат і понять. Відповіді недостатньо конкретні і аргументовані, містять стилістично-граматичні помилки.

2 F Робота аспірантом не виконана. Аспірант не володіє знаннями з предмета.

Навчальне видання

Методичні вказівки
до семінарських занять з дисципліни
«Українське національне відродження 1920-х рр.»

для аспірантів
спеціальності 032 «Історія та археологія»

Укладачі:

ГАЙДАМАЧУК Ольга Володимирівна
КАБАЧЕК Володимир Вікторович
МІЩЕНКО Марина Миколаївна

Відповідальний за випуск проф. Скляр В.М.
Роботу до друку рекомендував проф. Кіпенський А.В.

В авторській редакції

План 2022 р., поз.105

Підп. до друку (дата підпису проректора)_____
Гарнітура Times New Roman. Обсяг 2,8 д.а.

Видавничий центр НТУ «ХП».
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 5478 від 21.08.2017 р.
61002, Харків, вул. Кирпичова, 2